

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Język polski

Szkoła średnia

Minimum programowe obowiązujące od 1 września 1992

Warszawa 1992

371.2(073)

3051/6/c

WSTĘP

Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku nakłada na Ministra Edukacji Narodowej obowiązek ogłoszenia minimum programowych z przedmiotów obowiązkowych. Zapis ten jest jednym z aktów przygotowujących zasadniczą zmianę systemu oświaty. W zmienionym systemie oświaty nauczyciel przedmiotu ogólnokształcącego będzie mógł wybrać jeden z kilku programów dopuszczonych do użytku szkolnego. Jednym z warunków dopuszczenia programu nauczania do użytku szkolnego będzie jego zgodność z wymaganiami minimum programowego. Dlatego minimum programowe będzie ważnym dokumentem dla autorów programów nauczania przedmiotów ogólnokształcących.

W roku szkolnym 1992/93 dla większości przedmiotów nadal obowiązuje jeden, dotychczasowy, program nauczania. Jednocześnie, uległ modyfikacji ramowy plan nauczania. Dlatego w roku szkolnym 1992/93 treść minimum programowego należy rozumieć jako wykaz treści nauczania i umiejętności, których nie można pominąć w razie konieczności ich redukcji przez nauczyciela. Rozwiązanie to ma charakter tymczasowy.

Każde tymczasowe minimum programowe analogicznie do programu nauczania podaje cele nauczania, treści nauczania i umiejętności, których nie można pominąć. W niektórych wypadkach treść tymczasowego minimum programowego uzupełniona jest informacjami pomocniczymi.

Treść tymczasowych minimum programowych przeważnie pomija podział na klasy. Spowodowane jest to elastycznością ramowego planu godzin pozwalającego dyrektorowi szkoły na przesuwanie godzin nauczania danego przedmiotu pomiędzy klasami w ramach cyklu nauczania.

Minimum programowe dla szkół średnich oparte jest o programy dla profilu podstawowego szkół średnich ogólnokształcących realizowanego w minimalnym rozmiarze czasowym dopuszczonym przez ramowy plan nauczania.

UWAGI WSTĘPNE

1. Niniejsze minimum programowe nie jest programem. Jest wyborem z programu, mającym na celu ukazanie kierunku przemian w nauczaniu i wychowaniu, charakterystycznego dla przygotowywanej reformy szkolnictwa.
2. Ustalenia zawarte w minimum programowym są przewidziane na okres dwóch lat (1992/93 i 1993/94), do momentu wejścia w życie reformy.
3. Projekt reformy zakłada sformułowanie innego, bardziej okrojonego minimum, przy licznych i rozbudowanych programach autorskich, stawiających na większą podmiotowość nauczyciela oraz ucznia.
4. Wobec faktu, że ilość godzin języka polskiego, obowiązująca uczniów w szkole średniej, nie uległa zmianie (4 godziny tygodniowo), nie była również konieczna gruntowna korekta programu. Jednak i praktyka szkolna, i przyjęty kierunek reformy pokazują, że sprawą pierwszorzędnej wagi jest oparcie programu nauczania o nowe zasady kształcenia, odejście od dotychczasowych wymagań i kryteriów oceny. Obciążony nadmiarem informacji program nie spełnia swoich zadań formacyjnych, brakuje również czasu na wyrobienie podstawowych sprawności intelektualnych, nawyków czytelniczych czy kulturalnych.
5. Obowiązujący do tej pory program nauczania języka polskiego (2 wersje z roku 1990) jest cennym uzupełnieniem niniejszego minimum, nie zawierającego dodatkowych propozycji bibliograficznych i szczegółowej listy zagadnień.
6. Ustalając minimum programowe ministerstwo pragnie wskazać, które pozycje z dotychczasowej lektury podstawowej i uzupełniającej są konieczne dla zachowania wewnętrznej koherencji procesu kształcenia. W wyborze lektur kierowaliśmy się następującymi kryteriami:
 - koniecznością uwzględnienia najbardziej znaczących i wartościowych tekstów polskich i obcych;
 - koniecznością wyboru takich pozycji, które są "znakami czasu" dla Polski i reszty Europy, które są charakterystyczne dla swojej epoki;
 - potrzebą ustalenia takiej listy lektur, która pozwoliłaby omawiać poszczególne prądy, śledzić historię motywów, gatunków i form literackich, a także analizować wybrane zjawiska językowe w ich przebiegu historycznym.
7. Praktyka szkolna wskazuje ponadto na konieczność ustalenia listy lektur na średnim poziomie trudności.

8. Przy ustalaniu minimum programowego staraliśmy się nie tyle rezygnować z "żelaznych" pozycji programowych, co ograniczać poświęconą na nie liczbę godzin. Dopuszcza się możliwość omawiania fragmentów niektórych pozycji, jest to mniejsza szkoda niż rezygnacja z możliwości ukazania bogactwa i różnorodności literatury pięknej.
9. Minimum stara się zachować rozsądną równowagę pomiędzy literaturą polską i obcą, krajową i emigracyjną; dobór lektur jest również podyktowany ograniczonymi możliwościami szkolnych bibliotek.
10. Przy ustalaniu minimum programowego z nauki o języku pominięto lub ograniczono pewne treści teoretyczne, a uwzględniono te, które mają ścisły związek z nauką o literaturze, z historią języka, z formułowaniem własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych. Podjęto również te zagadnienia, które wydają się być niezbędne przy analizie tekstu literackiego. W dziedzinie nauki o języku szczególnie ważne wydaje się akcentowanie umiejętności praktycznych: precyzji, logiki, ekspresji w wypowiedzianiu się, swobody w wypowiadaniu swoich myśli, redagowania tekstów własnych i cudzych, a także właściwej wymowy, intonacji, najogólniej mówiąc – kultury języka.

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Nauczanie języka polskiego jest podstawowym składnikiem ogólnego kształcenia uczniów i jednym z najważniejszych czynników ich rozwoju intelektualnego, moralnego, społecznego, estetycznego i emocjonalnego. Przedmiot ten wprowadza uczniów w świat kultury i pomaga im zrozumieć samych siebie, własną odrębność i tożsamość, uświadamia rodowody i korzenie wspólnoty narodowej oraz uczy czynnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i narodowym. Przedmiot ten otwiera uczniów na drugiego człowieka i przybliża im uniwersalne wartości i ideały humanistyczne: dobro, piękno, prawdę, sprawiedliwość, tolerancję, wolność.

Na treść języka polskiego jako przedmiotu nauczania w szkole średniej składają się wybrane zagadnienia z nauki o literaturze w powiązaniu z wiedzą o kulturze i elementami językoznawstwa.

Celem nauczania i uczenia się języka polskiego w szkole średniej jest:

poznawanie

- wybranych dzieł literackich w powiązaniu z życiem człowieka, z historią i kulturą narodu oraz innymi dziedzinami sztuki;
- tradycji kultury narodowej i powszechnej rozumianej jako współczynnik i żywy składnik kultury współczesnej;

– wybranych zagadnień z zakresu budowy, historii i kultury języka polskiego;

kształcenie umiejętności

- poprawnego, jasnego i sprawnego wypowiedzania się w mowie i piśmie ze świadomością celu i funkcji stosowanych środków językowych;
- czytania i rozumienia dzieł literackich oraz rozumiejącego odbioru sztuki teatru i filmu; dostrzegania i przeżywania wartości skupionych w dziełach sztuki;
- wykorzystania i zastosowania w procesie analizy i interpretacji utworów literackich nabytej wiedzy: z budowy i historii języka, z poetyki i historii literatury, z wiedzy o kulturze.
- wyrażania samodzielnych, lecz zawsze umotywowanych sądów – aprobatywnych lub krytycznych – o poznawanej rzeczywistości kulturalnej;
- zainteresowania drugim człowiekiem i sobą samym, pracy nad sobą i wytrwałości w dobrym, bogacenia życia wewnętrznego i potrzeb kulturalnych;
- uczuciowego związku z polskością: ziemią, krajem, kulturą, rodakami i ich historią oraz wierności dla tradycji narodowej;
- poszanowania prawa i instytucji życia zbiorowego;
- solidarności z innymi mieszkańcami Ziemi;
- wrażliwości na pytania o sens życia ludzkiego.

TREŚCI KSZTAŁCENIA

KLASA I

Literatura piękna

Świat starożytny

J. Parandowski	– Mitologia (wybór)
Homer	– Iliada (fragm.)
– Odyseja (fragm.)
Sofokles	– Antygona
Horacy	– Wybór pieśni (np. Exegi monumentum ...)
Biblia	– Stary i Nowy Testament (wybór, np. fragmenty z Księgi Rodzaju, z Księgi Hioba, Pieśń nad pieśniami, z Księgi Psalmów; wybrane przypowieści ewangeliczne, Hymn św. Pawła o miłości, Apokalipsa św. Jana – fragm.)

Wstęp i synteza

Średniowiecze

Gall Anonim

Bogurodzica
Kronika polska (fragm.)
Lament świętokrzyski
Pieśń o Rolandzie (fragm.)
Kwiatki św. Franciszka (wybór)
Dzieje Tristana i Izoldy (fragm.)
Wielki Testament (fragm.)

F. Villon

Wstęp i synteza

Renesans

M. Rej

J. Kochanowski

P. Skarga

M. Sęp, Szarzyński

G. Boccaccio

W. Shakespeare

Wstęp i synteza

Żywoć człowieka poczciwego (fragm.)
Fraszki (wybór), Pieśni (wybór), Treny (wybór),
Psalmy (wybór)
Kazania sejmowe (wybór)
Sonety (wybór)
Dekameron (wybór)
Romeo i Julia, Makbet (do wyboru)

Barok

T. Tasso

D. Naborowski, J. A. Morsztyn

W. Potocki

J. Ch. Pasek

J. Sobieski

Moliere

Wstęp i synteza

Jerozolima wyzwolona, przekład P. Kochanowskiego (fragm.)

wybór wierszy

Pamiętniki (fragm.)

Listy do Marysienki (wybór)

Świętoszek lub Skąpiec

Nauka o języku

- Komunikacja językowa. Sytuacja komunikacyjna: nadawca, odbiorca, język (kod), komunikat, kontakt między nadawcą a odbiorcą.
- Funkcje tekstów językowych: komunikatywna, informatywna, ekspresywna, impresywna, poetycka, faktyczna.

- Język mówiony i język pisany.
- Norma i zwyczaj językowy, błąd i poprawność językowa.
- Kryteria poprawności językowej: zwyczaju społecznego, zgodności z systemem językowym, funkcjonalne, autorytetu kulturalnego, narodowe.
- Powstanie polskiego języka literackiego.
- Najdawniejsze zabytki języka polskiego.
- Obce wpływy w języku w dobie staropolskiej i średniopolskiej, ich związek z historią i kulturą epoki.
- Najbardziej charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne omawianych polskich tekstów średniowiecznych, renesansowych, barokowych (podsumowanie).

Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu

● Relacjonowanie (rzetelność relacji). Przekształcanie tekstu w zależności od określonego nadawcy i odbiorcy i rodzaju kontaktu. Przekształcanie języka mówionego na pisany. Redagowanie tekstów o różnych funkcjach. Ćwiczenie starannej wymowy. Głośne czytanie – modulacja głosu, właściwe tempo, pauzy. Interpretacja głosowa tekstu. Ćwiczenia interpunkcyjne, ortograficzne, stylistyczne. Ćwiczenie form wypowiedzi i dyskusji, opisu, opowiadania, charakterystyki, rozprawki, sprawozdania, notatki, streszczenia. Ocena poprawności językowej, interpunkcyjnej, ortograficznej wypracowań.

KLASA II

Literatura piękna

Oświecenie

I. Krasicki	Bajki (wybór), Satyry (wybór), Monachomachia (fragm.)
F. Karpiński	Wybór wierszy
St. Staszic	Przestrogi dla Polski (fragm.)
J. U. Niemcewicz	Powrót posła
J. Wybicki	Peśń Legionów Polskich we Włoszech
Voltaire	Kandyd (fragm.)
J. J. Rousseau	Nowa Heloiza (fragm.)

Wstęp i synteza

Romantyzm

A. Mickiewicz	Oda do Młodości, Ballady i romanse (wybór), Sonety krymskie, Konrad Wallenrod, Do matki Polki, Dziady cz. III, Pan Tadeusz, Liryki lo- zańskie
J. Słowacki	Kordian, Grób Agamemnona, Testament mój, Beniowski (fragm.),
Z. Krasiński	Nie – Boska komedia
C. K. Norwid	wybór wierszy
J. W. Goethe	Król Olch, Cierpienia młodego Wertera, Faust (fragm.)
G. Byron	Giaur

Wstęp i synteza

Nauka o języku

- Wyrazy podzielne i niepodzielne słowotwórczo, ich budowa i znaczenie.
- Słownictwo o ograniczonym zasięgu, specjalistyczne, środowiskowe, regionalne.
- Słownictwo nacechowane chronologicznie: archaizmy i neologizmy.
- Treść i zakres znaczeniowy wyrazu.
- Wyrazy o znaczeniach nieostrych.
- Wieloznaczność wyrazów.
- Typy synonimów.
- Wyrazy nacechowane ujemnie lub dodatnio.
- Poprawność związków frazeologicznych.
- Wartość ekspresywna i stylistyczna związków frazeologicznych.
- Charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne tekstów okresu oświecenia (praca nad odnową języka).
- Charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne tekstów okresu romantyzmu.

Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu

● Stosowanie słownictwa i składni typowej dla języka pisanego. Posługiwanie się wyrazami trudnymi, terminami, wyrazami abstrakcyjnymi i wieloznacznymi. Uzasadnione posługiwanie się wyrazami obcymi. Definiowanie wyrazów. Posługiwanie się synonimami o różnych odcieniach znaczeniowych i ekspresywnych. Stosowanie związków frazeologicznie nacechowanych. Ćwiczenie

starannej wymowy. Mówienie sugestywne i wyraźne. Intonacja i modulacja głosu. Ćwiczenia ortograficzne i interpunkcyjne w związku z ćwiczeniami frazeologicznymi i składniowymi. Ćwiczenie form wypowiedzi: rozprawki, dyskusji, wywiadu, przemówienia, reportażu, streszczenia, notatki. Ćwiczenia w zakresie kompozycji tekstu. Sztuka cytowania. Graficzny układ tekstu. Praca nad kulturą wypowiedzi. Recytacja wierszy.

KLASA III

Literatura piękna

Pozytywizm

A. Asnyk	wybór wierszy
M. Konopnicka	wybór wierszy
Wybór nowelistyki pozytywistycznej	(M. Konopnickiej, E. Orzeszkowej, B. Prusa, H. Sienkiewicza)
B. Prus	Lalka
H. Sienkiewicz	Potop
H. Balzac	Ojciec Goriot
F. Dostojewski	Zbrodnia i kara

Wstęp i synteza

Młoda Polska

K. Przerwa-Tetmajer,	wybór wierszy
J. Kasprówic, L. Staff	wybór opowiadań
S. Żeromski	Ludzie bezdomni lub Wierna rzeka
St. Wyspiański	Wesele
Wł. Reymont	Chłopi (cz. I i II lub całość)
G. Zapolska	Moralność Pani Dulskiej
A. Czechow	wybór opowiadań
Ch. Baudelaire, A. Rimbaud	wybór wierszy
J. Conrad	Lord Jim

Wstęp i synteza

Dwudziestolecie międzywojenne

B. Leśmian, J. Tuwim,

M. Pawlikowska-Jasnorzewska,

Wł. Broniewski,

K.I. Gałczyński wybór wierszy

S. Żeromski Przedwiośnie

Z. Nałkowska Granica

W. Gombrowicz Ferdurke

S. I. Witkiewicz Szewcy

B. Schulz Sklepy cynamonowe (fragm.)

W. Majakowski wybór wierszy

M. Bułhakow Mistrz i Małgorzata

A. de Saint-Exupery Ziemia, planeta ludzi

Wstęp i synteza

Nauka o języku

- Język mówiony a pisany.
- Język neutralny i potoczny.
- Dialekty terytorialne języka polskiego.
- Gwary środowiskowe i zawodowe.
- Style funkcjonalne: naukowy, urzędowy, informacji prasowej, publicystyczny, retoryczny.
- Style uwarunkowane okolicznością: podniosły, familiarny, rubaszny.
- Stylistyczne środki językowe: fonetyczne, słowotwórcze, składniowe, słownikowe.
- Cechy charakterystyczne języka i stylu tekstów okresu pozytywizmu.
- Cechy charakterystyczne języka i stylu tekstów młodopolskich.
- Cechy charakterystyczne języka i stylu tekstów dwudziestolecia międzywojennego.

Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu

- Parafrazowanie, przekształcanie tekstu w zależności od stylu. Stosowanie stylu naukowego, oficjalnego, publicystycznego, używając języka neutralnego i potocznego, profesjonalizmów, emocjonalizmów, słownictwa wartościującego i oceniającego; odnajdywanie i poprawianie błędów stylistycznych w wypowiedziach własnych i cudzych. Formy wypowiedzi: dyskusja, artykuł, ko-

mentarz prasowy, recenzja książki, przedstawienia teatralnego, filmu, wystawy. Rozróżnienie środków stylistycznych w prozie i poezji. Recytacja wierszy.

KLASA IV

Literatura piękna

Literatura okresu II wojny światowej i powojenna

Poezja

K. K. Baczyński	wybór wierszy
Cz. Miłosz	wybór wierszy
Z. Herbert	wybór wierszy
Wybrane wiersze	T. Różewicza, M. Białoszewskiego, W. Szymborskiej, J. Twardowskiego, A. Bursy, S. Grochowiaka, E. Brylla, E. Stachury, E. Lipskiej, S. Barańczaka. R. Krynickiego, K. Wojtyły.

Proza

T. Borowski	wybór opowiadań
A. Szczypiorski	Początek
M. Hłasko	wybór opowiadań
T. Konwicki	Mała apokalipsa
K. Moczarski	Rozmowy z katem
H. Krall	Zdążyć przed Panem Bogiem
M. Białoszewski	Pamiętnik z powstania warszawskiego
J. Trznadel	Hańba domowa (fragm.)
lub Cz. Miłosz	Zniewolony umysł (fragm.)
W. Gombrowicz	Dziennik (fragm.)
J. J. Szczepański	Przed nieznanym trybunałem
A. Camus	Dżuma
G. Orwell	Folwark zwierzęcy

dramat

W. Gombrowicz	Operetka
St. Mrożek	Tango
T. Różewicz	Grupa Laokoona lub Kartoteka

Nauka o języku

- Charakterystyka współczesnej polszczyzny i występujące w niej tendencje.
- Najczęstsze i najpowszechniejsze błędy językowe.
- Kultura języka i jej znaczenie w życiu społeczeństwa i narodu.
- Przyczyny naruszenia norm kulturalnych i językowych w literaturze współczesnej.
- Cechy charakterystyczne języka polskiego na tle innych języków słowiańskich i wybranych języków zachodnioeuropejskich.
- Charakterystyka językowa i stylistyczna tekstów literackich okresu wojennego i powojennego.

Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu

● Rozwijanie umiejętności językowych z klas poprzednich, doskonalenie form wypowiedzi. Redagowanie tekstów urzędowych i użytkowych. Pisanie samodzielnie recenzji, felietonów, referatów, esejów ze szczególnym uwzględnieniem pisemnej analizy i interpretacji wierszy z obowiązującego kanonu lektur. Ćwiczenia swobody wypowiedzania się, umiejętności prowadzenia dyskusji, przeprowadzania wywiadu.

OSIĄGNIĘCIA KONIECZNE ABSOLWENTA SZKOŁY ŚREDNIEJ

Absolwent szkoły średniej powinien znać:

- utwory literackie (lub ich fragmenty) zawarte w minimum programowym;
- etapy rozwoju literatury europejskiej, od jej starożytnych źródeł aż po współczesność;
- konteksty ideowe i filozoficzne poszczególnych epok;
- uwarunkowania historyczne i kulturowe kolejnych epok, prądy artystyczne i kierunki poszukiwań;
- pokłady tradycji literackiej obecne w kulturze współczesnej;
- gatunki literackie najbardziej charakterystyczne dla poszczególnych epok;
- wzajemne zależności między literaturą polską a powszechną, krajową a emigracyjną, prądami ideowymi i artystycznymi w Europie i w Polsce;
- podstawowe zagadnienia dotyczące komunikacji językowej, historii języka polskiego, stylistyki, frazeologii, poprawności i kultury językowej, polszczyzny współczesnej w jej licznych odmianach.

Absolwent szkoły średniej powinien umieć:

- wyjaśnić i interpretować teksty z lektury;
- dostrzegać ich związki z historią epoki, z tendencjami filozoficznymi i prądami artystycznymi, z tradycją literacką;
- odnajdywać w utworze znane motywy, odczytywać symbole i inne tropy literackie, śledzić ich rozwój przez wieki w rozmaitych kontekstach;
- czytać tekst literacki z pełnym rozumieniem jego sensu, z właściwą dykcją i intonacją;
- wypowiadać się na jego temat, określać własne stanowisko wobec wartości moralnych i artystycznych;
- sporządzić bibliografię na zadany temat;
- recytować przynajmniej kilka wierszy;
- dokonywać syntezy poznanego materiału;
- korzystać z podręczniaka, posługiwać się słownikiem języka polskiego, synonimów, etymologicznym;
- uczestniczyć w kulturze współczesnej, korzystać z bibliotek, filmów, nagrań, oglądać przedstawienia teatralne;
- odnajdywać w literaturze pięknej trwałe wartości narodowe i uniwersalne.

2000,-